

Засновник

Академія правових наук України

Редакційна колегія

Ю. П. Битяк, канд. юрид. наук, проф. (головний редактор); *О. В. Петришин*, д-р юрид. наук, проф. (заступник головного редактора); *М. П. Воронов*, канд. юрид. наук, проф.; *Л. М. Герасіна*, д-р соц. наук, проф.; *В. Д. Гончаренко*, д-р юрид. наук, проф.; *Ю. М. Грошевий*, д-р юрид. наук, проф.; *Д. В. Задихайло*, канд. юрид. наук, доц.; *І. В. Жилінкова*, д-р юрид. наук, доц.; *М. І. Панов*, д-р юрид. наук, проф.; *П. М. Рабінович*, д-р юрид. наук, проф.; *М. Я. Сегай*, д-р юрид. наук, проф.; *О. Ф. Скакун*, д-р юрид. наук, проф.; *М. М. Страхов*, д-р юрид. наук, проф.; *Ю. М. Тодика*, д-р юрид. наук, проф.; *М. Г. Шульга*, канд. юрид. наук, доц.; *В. Д. Яворський*, канд. юрид. наук, доц.; *І. В. Яковюк*, канд. юрид. наук, доц. (відповідальний секретар)

Видавець

Інститут державного будівництва та місцевого самоврядування

61002, Харків, вул. Пушкінська, 77
Тел. 43-12-29**Видавництво**

«Право» Академії правових наук України

61002, Харків, вул. Миросицька, 29
Тел. 715-72-72© Інститут державного будівництва
та місцевого самоврядування, 2002

© Видавництво «Право», 2002

ISBN 966-7146-74-X

Л. М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор, завідувач сектором Інституту державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України

Деякі проблеми українського парламентаризму в аспекті конфліктологічного аналізу

Аналізувати новітню роль українського парламенту неможливо без урахування специфіки тієї історичної доби, яку переживає Україна. Це період політичної і соціальної нестабільності, пошуку шляхів удосконалення державно-правового ладу, вироблення і кристалізації державницьких ідей. Цивілізований парламентаризм у країні лише формується, а нові форми здійснення законодавчої влади запроваджуються дуже непросто і супроводжуються численними конфліктними ситуаціями. Це також період політичних суперечок, ідеологічних протистоянь, глибокої соціально-економічної кризи, яка проблемно відбивається і на всіх державних інститутах влади.

Не можна не сказати і про слабку політичну структурованість українського соціуму, про недостатньо високий рівень його політичної культури, про відсутність інтегруючої ідеї та логічної національної програми розвитку суспільства, і, як наслідок — зростання «поля конфліктів» інтересів, потреб, цінностей і норм. Не сформовані чітко світоглядні підвали-

© Герасіна Л. М., 2002

ни розвитку української держави, її економічної та політичної системи. Зарубіжний же досвід у цій сфері використовується більшою мірою формально чи механічно.

Відомо, що розкол суспільства або його кризові стани виникають саме в разі нелегітимної диференціації соціуму, яка походить з дисфункцій інститутів політики та розподілу. Глобально-кризові та й перехідні до стабілізації суспільства мають, природно, і досить конфліктні (за станом відносин) парламенти, «клімат поведінки» в яких логічно відбиває всю «викривленість» соціального простору.

Водночас понад десять років розбудови українського парламенту, його кроки як представницького інституту у вирішенні питань суспільного і державного життя, нормотворча діяльність як органу законодавчої влади у побудові національної правової системи дають підстави як для певних аналітичних оцінок того що зроблено, для осмислення причин і змісту парламентських конфліктів, так і для вироблення рекомендацій щодо стратегії вдосконалення українського парламентаризму.

Більш ніж десять років український парламентаризм важко і не без проблем долає шлях трансформації з радянської представницької системи в цивілізовану парламентську систему. До других парламентських виборів 1994 року Верховна Рада України все ще нагадувала представницький орган радянських часів, а не сучасний парламент. Суперечливість її стану в той період можна пояснити такими чинниками:

– Верховна Рада мала повноваження вирішувати будь-яке питання, що стосується суспільного і державного розвитку України;

– часто втручалася в компетенцію уряду та судових органів, приймаючи некомпетентні чи навіть антиконституційні рішення;

– значна частина депутатів виконувала депутатські повноваження без відриву від виробничих і службових обов'язків;

– депутати могли поєднувати свій мандат з вищими державними посадами, а також виконувати одночасно повноваження в місцевих органах влади і комерційних структурах;

– механізм розпуску Верховної Ради практично не діяв, оскільки Президент міг розпустити представницький орган лише тоді, коли народ висловить довіру президентові на референдумі, ініційованому Верховною Радою;

– процедура імпичменту не діяла, оскільки був відсутній конституційний суд.

Отже, Верховна Рада попередніх скликань була скоріше верховним, а не рівноправним органом у системі гілок влади, без належного механізму противаг і стримувань, а також юридичної відповідальності депутатів перед суспільством.

Паралельно зі становленням законодавчої влади в Україні розвивалась і конституційно-правова теорія, яка дозволяє сьогодні послідовно і методологічно грамотно вирішувати складні питання реформування парламенту. У ході конституційних перетворень наука і політична практика опанували важливі питання сутності й природи законодавчої влади, парламенту, співвідношення влад, природи *парламентаризму*. Однак треба зазначити, що і сприйняття вітчизняними правниками зарубіжного конституційного і парламентського досвіду, і оцінка правильного співвідношення гілок влади, ролі і місця парламенту в системі органів державної влади, а також визначення самого поняття парламентаризму не є одноставним. Адже в Європі і у світі склалися дві відмінні моделі організації державної влади залежно від реального місця парламенту в системі організації влади, обсягу і ваги його повноважень, міри впливу на інші органи державної влади.

Перша модель — модель парламентаризму, за якою найбільш послідовно проводиться принцип верховенства, домінування парламенту в системі органів державної влади з огляду на його особливий представницький характер, а відтак на вищість його авторитету і найголовніший для суспільства характер виконуваних парламентом функцій. *Друга модель* — визнання за парламентом важливого, однак не домінуючого значення в системі органів державної влади, яка характеризується послідовним дотриманням меж компетенції парламенту як органу законодавчої влади, чітким проведенням принципу поділу влади в державі, наявністю важелів стримування і противаг між окремими гілками влади, в тому числі й

щодо самого парламенту. Тепер вже зрозуміло, що в Україні відтворюється скоріше друга модель парламентаризму.

Звертаючись до соціальних передумов, які спричиняють конфліктність в українському парламенті, можна виявити серед них деякі стійкі конфліктогенні тенденції.

По-перше, треба сказати про *певне зниження довіри в суспільстві до парламенту*, громадську невіру в ефективне та сумлінне виконання парламентаріями своїх представницьких функцій. Період романтичного захоплення кроками парламенту в побудові нової Української держави поступово змінився періодом прагматичних оцінок спроможності парламенту відповідати на новітні виклики, бути рушійною силою соціальних і економічних перетворень. Саме таку роль парламент останнього скликання не був здатний ефективно виконувати впродовж останніх років як з точки зору рішень, що приймалися ним, так і з точки зору ефективності їх впровадження.

По-друге, розбудова парламентаризму в молодій державі Україна без сталих демократичних традицій призвела до того, що *парламент як політичний, державний, правовий інститут був сприйнятий як певна абстрактна модель*, отже відступи від елементів цієї моделі, навіть суттєві, припускались як можливі. Певна політико-практична незрілість українських парламентарів доповнювалась здебільшого невисоко активними різновидами політичної культури мас населення: «посттоталітарною», «традиційною», «провінційною», «хуторською» тощо. Саме тому і суспільство, і сам парламент, і політичний істеблшмент країни не сприяли належною мірою активному розвитку парламентських функцій Верховної Ради України; досить байдуже спостерігали за викривленням багатьох прерогатив саме парламентської діяльності, особливо у сфері парламентського контролю, за відмовою чиновництва часом співпрацювати з парламентом і підкорятися його вимогам. Не додало авторитету парламентаріям і політичне протистояння в самому парламенті та між ним і іншими гілками влади, яке тривалий час гальмувало роботу з прийняття необхідних для реформування економіки і держави законів. З боку пересічного громадянина це досить часто мало вигляд безплідних дискусій і створювало загальне враження про нездатність пар-

ламенту до рішучих дій, і неспроможність його бути провідною силою реформування суспільства.

По-третє, на жаль, у масовій свідомості *парламент як представницький інститут суттєво програє виконавчій владі за критерієм швидкості прийняття і впровадження рішень*, оперативності реагування на проблеми, що виникають, здатності контролю за власними рішеннями. Саме по собі це відставання вже надає переваги рішенням виконавчої влади, водночас, помножені на кризові умови, в яких перебуває Україна, в очах людей зростають у геометричній прогресії. Тому чимало прихильників жорсткої та найскорішої перебудови економіки і суспільного життя, в тому числі з представників політичної еліти країни, відвернулись від можливостей парламенту, посилили критику його рішень і саму здатність бути домінуючим чинником необхідних реформ.

Далі, не зважаючи на те, що парламент чималий пласт законодавства напрацював у сфері забезпечення функціонування державного механізму, налагодження бюрократичної системи, фінансового, додаткового контролю, організації державної влади на місцях, у сфері кримінально-правової політики держави, міжнародної діяльності тощо, суспільство не знижує поки що рівня *критики щодо ефективності його нормотворчої діяльності*. Хоча достатньо було б навести вражаючу статистику законодавчої роботи парламенту за 2000 рік: Верховною Радою України було розглянуто 909 законопроектів і остаточно прийнято 333 закони. З проектів цих законів майже дві тисячі були внесені Президентом України і Кабінетом Міністрів України. Був прийнятий ряд законів з питань державного будівництва, економіки (щодо підтримки власного товаровиробника і підприємництва, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, створення вільних (спеціальних) економічних зон), соціального забезпечення, розвитку зовнішніх відносин.

Однак все ж таки більшість актуальніших питань законодавчого регулювання економічної і соціальної сфери залишились не вирішеними. І прийняті Верховною Радою України повністю чи частково після «знаменних» конфліктних баталій у 2001 році Закони про Бюджетний, Податковий, Цивільний (частково), Земельний, Кримінальний кодекси не зняли

соціальної напруги навколо процесу їх впровадження. Крім того, доки більша частина не узгоджених та не прийнятих парламентом кодексів та законопроектів все ще воліє свого правового впровадження, ефективність парламентської діяльності буде підпадати під критику позапартійської опозиції та суспільства.

Прийняті закони, як вважає громадська думка, не закладають надійної бази для прогресивних зрушень насамперед у сфері перехідної економіки. Високим залишається податкове навантаження як на суб'єктів підприємницької діяльності, так і на фізичних осіб; сама ринкова діяльність не має належного правового захисту. Не прийняті головні закони з питань соціального захисту населення (в тому числі щодо впровадження соціального страхування, нової системи пенсійного забезпечення, упорядкування різноманітних невиконаних пілг). Має бути встановлена нова система фінансування охорони здоров'я, включаючи встановлення державних гарантій щодо безоплатної медичної допомоги в державних та комунальних медичних закладах тощо.

Низькою лишається ефективність парламенту через протистояння гілок та інститутів влади і недостатню координацію дій між ними — це наступна тенденція, що визначає стан сучасного українського парламентаризму. Через протистояння між окремими політичними силами, втрату консолідуючих засад у політичній системі суспільства, протистояння між окремими гілками влади парламент був неспроможний упродовж 1994–2000 років стати домінуючою силою в економічних, соціальних та політичних перетвореннях. Закони та інші рішення парламенту не знаходили належного продовження в правозастосовчій сфері, діях місцевого самоврядування та виконавчої влади. Чимала частина рішень парламенту була уточнена актами Президента України, інша частина — не виконана на практиці. Крім того, не були достатньо розвинуті і наповнені сучасним змістом прогресивні парламентські форми контролю за діями уряду, кадровими призначеннями та змінами у сфері виконавчої влади. Не набула продовження робота з оптимізації структури парламенту, діяльності опозиції, лобіювання тощо.

Однією з конфліктогенних проблем діяльності українсько-го парламенту була й лишається *проблема організації та якості законотворчості*. Мається на увазі технологія законотворення, володіння юридичною технікою, без удосконалення якими аж ніяка парламентська більшість і навіть одностайність не забезпечать формування якісної законодавчої бази держави.

Наочним прикладом стало інертне ставлення парламенту до прийняття «технологічного» за своєю природою Закону про закони і законодавчу діяльність та до розробки і прийняття Закону про регламент Верховної Ради України, які повинні стати основними нормативними актами, що впорядковують процедуру законотворення. Звідси напрашується логічна рекомендація: *необхідно «розвести» в парламентській діяльності політику і право*, залишивши за депутатами вирішення питань політичного спрямування законів, їх соціальної доцільності та концептуального вибору (у разі альтернатив); а юридичну техніку підготовки законопроектів доручити професійному апарату фахівців. Адже стало давно очевидним, що юридична якість законопроекту має забезпечуватися при його первинній підготовці.

Зокрема, для підготовки якісних законопроектів найдоцільніше створювати тематичні законотворчі колективи, у складі яких мають бути: 1) народний депутат (або група депутатів), відповідальний за проект, який супроводжує його в парламентському комітеті та доповідає на пленарному засіданні; 2) представники від науково-експертного, юридичного та організаційного управліннь, редакційного відділу Секретаріату Верховної Ради; 3) представники та фахівці відповідних державних органів і установ; 4) фахівці профільних наукових установ і організацій та за необхідності представники громадських та інших організацій.

Певні суперечливі засади містить проблема *статусу й характеру мандата народного депутата України*.

Щодо *природи депутатського мандата*, то, починаючи з часів Радянського Союзу і впродовж першої половини 90-х років (вже в незалежній Україні), депутатський мандат мав імперативний характер з усіма передбачуваними наслідками. Отже, звідси випливало, у тому числі, й право виборців

на дострокове відкликання депутата, який не виправдав їх довіри.

Це правило діяло аж до прийняття нової Конституції України 1996 року, яка відмовилась від закріплення права на відкликання депутата виборцями, оскільки це створювало умови для неправомірного тиску на парламентарів і не давало їм можливостей вільно діяти відповідно до своїх переконань. Це не відповідало також цивілізованій світовій практиці щодо статусу члена парламенту як представника усєї нації. Водночас зазначимо, що Закон України «Про відкликання народного депутата України», прийнятий 19 жовтня 1995 року, фактично не був застосований жодного разу.

На цій основі був уточнений *статус народного депутата* України, йому були надані за Конституцією України широкі права. Це свідчило про подальший конструктивний розвиток українського парламентаризму і надало змогу забезпечити на досить високому рівні реалізацію парламентських функцій. Водночас, статус депутата був визнаний несумісним із зайняттям будь-якою іншою діяльністю за сумісництвом з отриманням матеріальної винагороди (за винятком викладацької, наукової роботи та літературної, художньої і мистецької діяльності у вільний від роботи час). Народному депутату було також заборонено бути експертом в органах попереднього слідства, прокуратури, суду; входити до складу керівництва, правління чи ради юридичної особи, що має на меті одержання прибутку; незаконно одержувати від іноземних урядів та іноземних і українських установ та підприємств незалежно від їх форми власності подарунки (винагороду); використовувати свій депутатський мандат у цілях, не пов'язаних з депутатською діяльністю. Невиконання деякими депутатами цих конституційних вимог стало причиною відповідних конфліктів інтересів, які резонансно виявляються в парламенті.

Однак Конституція України 1996 року все ж не визначила остаточно: є депутатський мандат імперативним чи загальнонаціональним? І в той же час, Закон України «Про статус народного депутата України» (1993 року) сприйняв концепцію імперативного мандата, визначаючи в ст. 7: «...депутат відповідальний перед виборцями свого округу і їм підзвітний.

Депутат, який не виправдав довір'я виборців, може бути відкликаний ними на підставах і в порядку, встановленому чинним законодавством». Отже, виникає правова колізія, яка закономірно викликає питання: а як же має діяти ця норма щодо народних депутатів, обраних за партійними списками? Скоріш за все вона поширюється лише на депутатів, обраних за мажоритарною системою, але ж фракції парламенту України сформовані виключно за партійною приналежністю, отже неминучим наслідком буде конфлікт з приводу нерівності вимог до парламентарів різних категорій.

Стаття 27 «Про правовий статус народних депутатів» відповідного Закону України, в якій вказано, що депутат не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються в судовому порядку, без його письмової згоди або згоди Верховної Ради України, суперечить ч. 3 ст. 80 Конституції. Ця норма визначає, що народні депутати не можуть без згоди Верховної Ради України бути притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані. Але ж поняття «заходи адміністративного стягнення» значно ширше за поняття «затримання», яке є одним із цих заходів; крім того, тут виникає не просто колізія, а виявляється конфлікт інтересів між депутатським корпусом і суспільством, яке зовсім по-іншому висловилося щодо депутатської недоторканості на референдумі у квітні 2000 року.

Закон «Про вибори народних депутатів України», прийнятий в редакції жовтня 2001 року, на наш погляд, також утворює на основі певних юридичних колізій потенційні конфліктні ситуації, що певним чином підтвердили вибори до Верховної Ради України 2002 року.

Зокрема, порушується конституційний принцип рівності виборів у ч.1 ст. 38, оскільки партії, які були зареєстровані менше ніж за рік до дня виборів, позбавляються права висувати кандидатів у депутати; в той же час партійно-політичні блоки, що утворювались безпосередньо перед виборчою кампанією часто на сумнівних ідейних засадах, отримали це право. Нерівноправність партій та інших суб'єктів електорального процесу, безперечно, стає приводом для конфліктів.

Однією із найсуттєвіших проблем, що може викликати і викликає конфліктні ситуації в парламенті, є *проблема імплементації рішень квітневого референдуму 2000 року*: стосовно обмеження депутатської недоторканості, зменшення чисельності Верховної Ради України до 300 народних депутатів, створення двопалатного парламенту та ін. Тут постають чималі проблемні питання, наприклад: яким чином і якою мірою необхідно обмежувати депутатський імунітет (про те, що народні депутати не бажають таких змін, говорить відхилений Президентом України законопроект «Про статус народного депутата» 2001 року, в якому даного обмеження не передбачалося); або 300 народних депутатів — це має бути конституційний склад Верховної Ради України в цілому чи окремої (наприклад, нижньої) палати?

Не менш болючий і колізійний характер має реалізація інших рішень цього референдуму: про надання права Президенту України достроково припиняти повноваження парламенту у випадках, якщо протягом одного місяця депутати не сформулюють депутатської більшості або якщо протягом трьох місяців не приймуть закон про державний бюджет. Більш уважний розгляд цього питання засвідчує, що воно може критично відбитися на процесі формування уряду. Адже *постійно діюча парламентська більшість* (відсутність якої стає приводом для розпуску парламенту) в умовах конкретного типу партійної системи України, слабого досвіду політичного плюралізму може утворитись лише як *ситуативна коаліція* кількох парламентських фракцій та груп (зокрема, в конфігурації деяких із шести партійних блоків і партій — переможців виборів 2002 року), які мають хоча і схожі, але все ж неоднакові ідейно-політичні пріоритети, програми та інтереси. При утворенні коаліції кожна із цих фракцій та груп має поступитись певними політичними інтересами. Які ж фактори можуть стати поштовхом для взаємних поступок і знаходження компромісу? Як нам видається, ефективним стимулом може бути лише надання коаліції права вирішального голосу у формуванні уряду.

Ініціатори референдуму, проведеного 16 квітня 2000 року, пішли іншим шляхом і запропонували закласти в Конституцію України положення, яке має підштовхувати парла-

ментські фракції та групи до утворення більшості за допомогою певної конституційної вимоги. На наш погляд, це може призвести до однієї з цих потенційно конфліктних ситуацій:

— парламент буде розпускатись надто часто, але після нових виборів стійка більшість все одно не виникатиме;

— після кількох безуспішних розпусків парламенту нестабільність державного устрою стане вже очевидною і Президент відмовиться від ідеї використання даного повноваження; після чого ця конституційна норма стане фактично недіючою;

— виникатиме «формальна» більшість, яка, задекларував себе, фактично не стане коаліцією, і проходження тих чи інших рішень у парламенті і надалі залежатиме від ситуативного чинника, що є найбільш вірогідним варіантом.

Так само не дасть потрібного ефекту і норма про достроковий розпуск парламенту в разі *незатвердження державного бюджету протягом трьох місяців*. Конструктивна робота над бюджетом забезпечується лише у випадках, коли парламентська більшість та уряд, який подає бюджет, є політичними однодумцями. Якщо ж уряд буде сформований незалежно від волі парламенту (його більшості), то схвалення чи несхвалення парламентом бюджету стає залежним від гри ситуативних чинників. За цих умов у парламентській більшості може виникнути спокуса змінити схему бюджетної процедури і усунути уряд від активної участі в доопрацюванні бюджету. Наслідком такої ситуації може стати ухвалення бюджету, що буде суперечити намірам уряду, а це не може вважатись нормальним явищем.

Остання проблема, якої не можна не торкнутися, стосується *обмеження олігархічних привілеїв депутатів*, що суперечать сучасній цивілізованій практиці парламентаризму і цілком природно спричиняють їх конфліктне зіткнення з інтересами громадянського суспільства:

— бюджетні витрати на одного депутата (зарплата, витрати на референтів і технічно-комунікаційні та побутові послуги, відпочинок) перевищують мінімальну зарплату в Україні більше ніж у 20 разів;

— депутат не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходам адміністративного впливу без згоди Верховної Ради;

- не допускається догляд, обшук особистих речей, багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення депутата;
- депутату після закінчення його повноважень надається попередня або повноцінна робота та на період працевлаштування протягом одного або двох років виплачується депутатська зарплата;
- у разі неможливості працевлаштування за умови 20-річного стажу депутата отримують 50 відсотків депутатської зарплати;
- протягом п'яти років після припинення своїх повноважень депутат без згоди парламенту не може бути звільнений з роботи;
- незалежно від строку перебування в законодавчому органі депутат отримує пенсію в розмірі 80 відсотків від депутатської зарплати, і зберігає право на безплатне медичне обслуговування.

Крім цього, депутати парламенту намагаються в змінах до Закону України «Про статус народного депутата» закріпити право власності на службову квартиру, зарахування їх до кадрового резерву уряду тощо. Такі привілеї безумовно стимулюють прихід до влади людей не соціоцентристської, а користюлюбної орієнтації, що і засуджується суспільством як зловживання владою.

Невирішеними, на жаль, залишаються питання чіткого визначення дисциплінарної відповідальності депутата перед парламентом; доступності для громадськості матеріалів про авторство законопроектів і голосування депутатського корпусу, його участь в роботі комісії; вдосконалення процедур законодавчого процесу, розмежування його стадій, тобто обговорення законопроектів і голосування за них.

Все це призводить: по-перше, до зміщення акцентів з роботи в комісіях на роботу в пленарних засіданнях; по-друге, до того, що депутати, безпосередньо не причетні до розробки законопроектів, мають можливість вихолостити їх концептуальний зміст або повністю їх відхилити, не пропонуючи замість ані альтернативних законопроектів, ні альтернативних змін до них; по-третє, до послаблення (якщо не до зняття) фракційної відповідальності за якість законопроекту;

по-четверте, до голосування за себе і за своїх «однодумців»; по-п'яте, до посилення колективного тиску на позицію депутата в ситуаціях особливого емоційного піднесення під час парламентських дебатів.

Більш масштабний аналіз конфліктогенних проблем і колізійних ситуацій парламентського буття мав би містити і питання збереження кворуму засідань, і принципи формування порядку денного, і виваженість статусу й ходу діяльності робочих органів парламенту (зокрема, постійних комітетів та комісій чи фракцій та коаліцій, що можуть утворюватись і змінюватись протягом «парламентської доби») та інше. Окремою проблемою конфліктологічного аналізу повинна стати конкурентна діяльність «груп інтересів», які за партійною належністю чи за іншими політичними мотивами взаємодіють в парламентському середовищі.

Таким чином, слід зазначити, що цивілізований рівень парламентаризму залежить не тільки від юридичних процедур, які регулюють цей процес, а передусім від зрілої політичної структурованості соціуму, від типу партійної системи, від рівня політичної культури еліти і електорату. У перехідних суспільствах парламенти, як правило, відбивають всю складність, суперечливість і конфліктність суспільного стану, не завжди встигають за калейдоскопічною динамікою політичних подій і тому стають гальмом суспільних трансформацій як через свої олігархічні привілеї і нелегальне лобіювання інтересів економічно домінуючих груп, так і через популістське загравання з електоральною масою.

У реальному житті української конституційної практики поки що не утвердилась тенденція стійкого підвищення ролі парламенту, зайняття ним належного місця в політичній сфері. На жаль, у країні все ще існує гальмування впливу парламенту на соціально-економічні перетворення, вилучення чи фактичне унеможливлення виконання ним ряду іманентно притаманних повноважень по контролю за виконавчою владою, установчих прерогатив, бюджетних, кадрових та інших контрольних функцій.